

בסוד עבדיך

דמית הדר כבוד הודך

בס"ד גליון ט"ז תשפ"ב פרשת בחקותי הפטרת "ה' עוזי ומעוזי" הנושא: לשנות פסוקים מיחיד לרבים

הפטרת פרשת בחקותי

"ה' עוזי ומעוזי... רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהילתי אתה" (ירמיהו ט"ז: י"ט - י"ז: י"ד)¹

ומבואר בהפטרה שהנביא ירמיהו קורא אל ה', ותמה על בני ישראל שאינם שומעים לקול תוכחותיו, ועדיין אוחזים בע"ז שאין בה ממש, ה' ענה בנבואה כי אש קדחה באפו על ששקועים הם כל כך בעוונותיהם, ועתיד להביא עליהם פורענות גדולה בגלותם, עד שיהיו לביזה ולשלל לכל אומות העולם.

והוסיף להתנבא כי אין להם לישראל לבטוח באומות שיעמדו לצידם בשעת צרה ומלחמה, כי הבוטח בבשר ודם משול הוא לערער בערבה, הכמה ללחלוחית מים ואיננו זוכה לה, לעומת זאת הבוטח בה' משול הוא לעץ שתול על פלגי מים, שמעולם לא ידאג למימיו ולא יחדל מעשות פרי.

בסיום הדברים משבח הנביא את ה' ואומר, כי כל עוזביו ראויים לרשת גיהנום, והוא מוסיף ומבקש מאת ה' שיושיענו וירפאנו מהאנשים הבזים לתוכחותיו ומכים אותו על דבריו.

וכתב הלבוש (אוי"ח סי' תצ"ג ס"ד), שמפטירין בה שכתוב בה תוכחות מעין התוכחות שהוזכר בזו הפרשה, ועברו עליהם בימי ירמיה עד שנתקיימו כל התוכחות.

הנכתב ליחיד מכנין אותה לרבים

איתא בתוספתא (מגילה פ"ג הכ"א), כתב הנכתב ליחיד מכנין אותה לרבים (והגר"א גרס - אין מכנין אותה לרבים), לרבים אין מכנין אותה ליחיד. והביאו הר"ף (מגילה ט"ז: ז) והרא"ש (מגילה פ"ג סי' כ"ד).

"רפאנו ה' ונרפא"

וכתב הרמ"ה (הובא בטור או"ח סי' קט"ז), אע"ג דתניא כל הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד, ליחיד אין מכנין אותו לרבים, וא"כ כיון שהפסוק הוא לשון יחיד (י"ז: י"ד) "רפאני ה' וארפאני ה' היאך אנו אומרים אותו בלשון רבים,² היינו במתרגם המתרגם הפסוקים אינו רשאי לשנות מיחיד לרבים או איפכא, וה"ה נמי הקורא הפסוק ככתבו בזמן שמכוין לקרות, אבל פסוקים של תפילה שאין כוונת הציבור לקרותם אלא להתחנן דרך תפילה ובקשה, הרי הן כשאר תפילות ורשאים לשנותם כפי צורך השעה ולפי ענין תחנתם ובקשתם. וכתב הבית יוסף שראייתו של הרמ"ה הוא ממה שבתוספתא בסמוך, איירי בענין המתרגם פסוק כצורתו, ומוכח דבתרגום עסקין.

וכתב הרא"ש (מגילה פ"ג סי' כ"ד) מצאתי בשם הר"ר יונה ז"ל, דוקא כשקורא אדם כל המזמור או כל הענין כסדר, אבל המתפלל ואומר פסוקים הנה והנה, יכול לכנות מיחיד לרבים ומרבים ליחיד, ומילתא דסברא היא³. ודברי הרא"ש הובאו בטור (סם), והאבודרהם (שחרית של חול) העתיק גם דברי הרמ"ה וגם דברי רבינו יונה.

ונמצא שהרמ"ה כתב שהאיסור לשנות מיחיד לרבים, הוא רק כשמכוין לקריאת הפסוקים, אבל לקרותם בדרך תפילה ובקשה מותר. ורבינו יונה כתב שהאיסור הוא רק כשקורא ענין שלם כסדר, אבל באומר פסוקים הנה והנה יכול לשנות מיחיד לרבים.

ובזה יישבו מה שבברכת רפאנו משנים מלשון הפסוק (המוזכר בהפטרה) הנאמר בלשון יחיד "רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהילתי אתה", ואומרים בלשון רבים "רפאנו ה' ונרפא הושיענו ונושעה כי תהילתנו אתה", להרמ"ה דהוא דרך תפילה ובקשה, ולרבינו יונה דאינו מזמור שלם.⁴

וכתב בשפתי חיים (להגר"ח פרידלנדר - שמו"ע עמ' קכ"ה), שב' הסיבות של הרמ"ה ושל רבינו יונה שניתן לשנות בברכת רפאנו מיחיד לרבים, הם ביסודם סברא אחת, שהחיוב לקרוא במדויק מבלי לשנות מהמקור - הוא רק בקורא פסוק (לרמ"ה) או ענין שלם (לרבינו יונה) - לשם לימוד התורה, אבל כשאומרים פסוקים בודדים לשם תפילה ותחנונים - מותר לשנות כפי מה שנחוץ לתפילה, ולכן בברכת רפאנו שינו הז"ל את לשון הפסוק מיחיד לרבים.

נפק"מ בין הטעמים

וכתב ה"ט"ז (סי' א') שנפק"מ בין הרמ"ה ורבינו יונה לענין הפסוק שאומרים בהבדלה "עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה", אם ירצה לשנות ולומר "ויהי לנו לישועה", שלפי הרמ"ה אסור - כיון שפסוק זה אינו לשון בקשה, שהרי הוא לשון עבר במשמעות לשון "ויהי", ולרבינו יונה מותר - כיון דאינו אלא פסוק א'.

ולכאורה גם נפק"מ להיפך, אם יאמר מזמור שלם בלשון בקשה אם יכול לשנות מיחיד לרבים או מרבים ליחיד, שלפי הרמ"ה - מותר, כיון שהוא לשון בקשה, ולפי רבינו יונה - אסור, כיון שאומר מזמור שלם.

מה שמשנין בתחנון ובסליחות

מה שנהגו בתחנון בשני חמישי "והוא רחום", לשנות חלק מהפסוקים מלשון יחיד ללשון רבים, וכן בפסוקי הסליחות שאומרים קודם כל סליחה פסוקים מעין אותה סליחה, (ומבואר במחצית השקל (רי"ש סי' ס"ח) בשם ספר חסידים (סי' רמ"ו) שיש לאומרים בנחת, דפסוקים שנאמרו ברוח

¹ ומפטירין הפטרת בחקותי בכל השנים, וגם כשהחוקים מחוברים מפטירין בה. וחומש ויקרא כוללת עשר פרשיות, ומתוכן מפטירין בהפטרות של חומש ויקרא, לפעמים חמשה לפעמים ששה, והוא משום שלפעמים מפטירין בשל שבת ר"ח, ומחר חודש, וד' פרשיות, וכן קורין הפטרת שבת ולשבת, וכן בשנה פשוטה תזריע-מצורע, ואחרי מות-קדושים מחוברים, ובדרך כלל גם בהר-בחקותי, נמצא שקורין רק חמשה או ששה מהפטרותיה של ספר ויקרא. ומלבד כשחל פסח בשבת בשנה פשוטה (הכ"ז), שבח"ל קורין רק ד' מהפטרותיה של ספר ויקרא (הערות הגר"י אומן שליט"א).

² הטעם שנהגו בברכת רפאנו לשנות מלשון הכתוב, כתב הלבוש (סי' קט"ז) ואע"ג דהכתוב אומר לשון יחיד אנו אומרים אותו בלשון רבים לכלול כולם בברכה, (וכעין מה דמצניו (ברכות ל.) לעולם לישתף איניש נשיה בהדי ציבורא). וכתב המור וקציעה (להיעב"ץ - סי' קט"ז) דעדיף לשנות מלשון הכתוב, דאם אין משנין בו הו"ל דברים שבכתב אסור לאמרן בעל פה, ולכן הוכרחו הז"ל לשנות לשון הכתוב בלא"ה, אפילו לא היה צריך להיות בלשון רבים, והוא כעין מה שמצינו בתו"י (גיטין ו: ד"ה אי"ר יצחק) בשם הירושלמי, שהיו כותבין לשונות מן הכתובים בשינוי כדי שלא להצריכן שרטוט.

³ אם קורא מזמור שלם נחלקו האחרונים אם פסוק א' ממנו יכול לשנות מיחיד לרבים, וכתב המאמר מרדכי (סי' קט"ז), שמלשון הרא"ש והטור והרמ"ה משמע דכל שקורא מזמור שלם אסור לשנות אפילו פסוק אחד מיחיד לרבים או להיפך, אולם כתב דמהלבוש והעולת תמיד לא משמע כן. והוא מילתא דמיסתבר שהרי כיון שקורא מזמור שלם חוי כקורא בתורה ולא כקוסם בתפילה ובקשה, וא"כ אפילו פסוק א' אסור לשנות שהרי צריך לקרותו כדין.

⁴ כתב המאירי (מגילה כה:) (וש משפרשים כגון אלו שמתפללין פסוקי דרחמי, שאם יארע להם פסוק הנאמר ליחיד כגון "ביקרא ענני", לא יכנה אותו לרבים כגון שיאמר "בקרואנו ענני", אע"פ שמכוין לכך לכלול כל הציבור עמו, וכן של רבים ליחיד אם הוא מתפלל בינו לבין עצמו.

בְּנֵי־אֵי הַאֲמוֹת וְצִדִּיק

הַכֹּהֵן מִנְהֵי הַפְּטוּרוֹת עִ"פ הַהֲלָכָה

הַפְּטוּת בַּחֲקוּתֵי - לְרֹב הַמְּנַהֲגִים מִפְּטוּרֵי "ה' עֲזוּ וּמַעֲזוּי", וְפִי הַלְבוּשׁ מִשּׁוּם שֵׁשׁ
בַּה תּוֹכְחוֹת מֵעֵין הַפְּרִשָׁה, וְיֵשׁ לְהוֹסִיף מִשְׁכּוֹ רִשְׁיִי עַל הַפְּסוּק "אֲרוּר הַגֹּבֵר אֲשֶׁר
יִבְטַח בְּאֵדָם", דְּקָאֵי עַל הַזּוֹרֵעַ בְּשִׁבְעֵיט וּמְקוּרוֹ מִחוּז"ל, וְהוּי מֵעֵנֵי הַפְּרִשָׁה דִּהְגֵּלוֹת
מִחֲמַת בֵּיטוּל הַשְּׁמִיטוֹת.

וּמְנַהֵג תִּימָן עִ"פ הַרְמַב"ם, לְהַפְטִיר "הַנֶּבֶא עַל רֹעֵי יִשְׂרָאֵל" עַד "וְהַצִּלְתִּים מִיַּד
הָעוֹבְדִים בָּהֶם" (יִחְזַקְאֵל ל"ד א'-כ"ז), וְהֵינּוּ לְכַאוּרָה מִשּׁוּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף
הַפְּטוּרָה מֵעֵין הַבְּרִכוֹת שֶׁבְּתַחֲלִיל הַפְּרִשָׁה, שֶׁתֵּן הָאֲרִיץ יִבְלֶה וְעַן הַשְּׁדָה יִתֵּן פְּרִי
וְהַקְבִּי"ה יִשְׁבֹּר מוֹטוֹת עוֹלָנוּ וְכוּ'.

וְי"ל דְּלִמְנַהֵג הַרְמַב"ם, דְּאַחַר שֶׁקְרָאוּ בְּתוֹרָה בְּקִלּוֹת מִשּׁוּם תְּחֵלָה שָׁנָה וְקִלּוֹתֶיהָ
תְּחֵל שָׁנָה וּבְרִכוֹתֶיהָ וְכַמְבּוֹאֵר בְּמִגִּילָה (ל"א): - מֵעֲדִיפִים לְהַפְטִיר רַק בְּבִרְכוֹת. (וְגַם
שֶׁלְהַרְמַב"ם כִּבְר הַפְּטוּרֵי "ה' עֲזוּ וּמַעֲזוּי" בְּפִרְשָׁתָהּ). וְלִמְנַהֵג דִּירָן עֲדִיף לְקְרֹא
"ה' עֲזוּ וּמַעֲזוּי", שֵׁשׁ בָּהּ גַּם בְּרִכוֹת וְגַם קִלּוֹת מֵעֵין הַפְּרִשָׁה.

אֲמַנְם תְּמוּהָ אֵיךְ לְמַנְהֵג דִּירָן קוֹרֵין "ה' עֲזוּ וּמַעֲזוּי", וּמִפְּסִיקֵין לְאַחַר הַפְּסוּק "רַפְּאֵי
ה' וְאַרְפָּא וְכוּ", הָא לִיכָא כ"א פְּסוּקִים וְגַם לֹא סְלִיק עֲנִינָא, דְּאִין שֶׁם הַפְּסִק פְּרִשָׁה,
וְהוּא אֲמַצְע עֲנִין שֶׁמִּבְּקֵשׁ יִרְמִיָּהוּ שֶׁ" יִרְפָּאוּ מִבְּנֵי עֲנִינָתוֹ שְׁבִיזוּהוּ עַל נְבוֹאוֹתָיו
הָרַעוּת, וּבִאֲמַת בְּסַפֵּר הַשּׁוֹלְחָן (ל"א הַרְאֵשׁוֹנִים) מוֹסִיף עוֹד פְּסוּקִים לְהַפְטִירָה, אֲבָל
אֵין מְנַהֲגוּ כֵן אֶלָּא כְּהַאֲבֹדְרָהס לְסִיִּים בְּפִסּוּק "רַפְּאֵי ה' וְאַרְפָּא וְכוּ". (וְאוּלַי י"ל
לְהַמְלִיכֵם דְּפִירֵשׁ דְּבִקְשַׁת "רַפְּאֵי ה' וְאַרְפָּא" הֵיא - עַל עֲצֵם הַנְּבוֹאוֹת הָרַעוּת שֶׁהִיוּ
כַּחוּלֵי בְּשִׁבְלֵי, וְלִפְ"ו הַהֲמַשְׁךְ הוּא קֶצֶת עֲנִין אַחַר שֶׁמִּבְּקֵשׁ עַל בְּנֵי דוֹרוֹ שְׁבִיזוּהוּ,
וְהוּי קֶצֶת סְלִיק עֲנִינָא, וְדַחוּק טוֹבֵא).

וְלְכַאוּרָה מוֹכֵרָה בּוֹזָה כְּמוֹ שֶׁכִּבְר בִּיאֲרֵנוּ בְּמִקוּ"א, דְּהִיכָא דְּסִלִּיק עֲנִינָא וּמוֹסִיפִין עוֹד
פְּסוּקִים - יְכוּלִים לְעַצּוֹר אֶף בְּאֲמַצְע, כִּיּוֹן דְּבִלְאוּ הִכִּי לֹא הִיוּ מְחַוִּיבִין לְקְרֹתוֹם וְהוּי
תּוֹסֵפִת בְּעֵלְמָא, וְהֵ"נ כִּבְר סְלִיק עֲנִינָא לְפָנֵי הַפְּסוּק הַאֲחֵרוֹן - בְּעֵצֵם נְבוֹאוֹת הַבְּרִכוֹת
וְהַקְּלָלוֹת, וּמוֹסִיפִין פְּסוּקֵי זֶה רַק כְּדִי לְסִיִּים בְּדַבְרֵי טוֹב וְהוּי תּוֹסֵפֶת בְּעֵלְמָא.

לְכַנּוֹת שְׁלֵא לְהַחֲלִישׁ דַּעַת חֲבִירוֹ, מְלַבֵּד כְּשִׁקְרָא בְּתוֹרָה בְּבִרְכוּתֶיהָ שְׁאִין
לוֹ לְשִׁנוֹת כֻּלָּל.⁶

הִרִי מְבוֹאֵר שֶׁמָּה שְׁהוֹתֵר לְשִׁנוֹת לְשׁוֹן הַפְּסוּק הוּא רַק כְּשִׁלּוּמֵד הַפְּסוּקִים
לְדוֹרְשָׁם אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּשֵׁנָה, אֲבָל לֹא הוֹתֵר כְּשִׁקְרָא הַפְּסוּקִים לְשֵׁם
קְרִיאַת מִקְרָא, וְרַק נְחַלְקוּ הָרַאשׁוֹנִים אִם כְּשִׁקְרָא בְּתוֹרָה עִם חֲבִירוֹ
שְׁלֵא בְּצִיבּוֹר הוּא בְּכֻלָּל מִקְרָא אוֹ לֹא.

וְהוּא כְּעֵין מָה שֶׁמְצִינּוּ גְבִי לְשִׁנוֹת מִלְּשׁוֹן יַחִיד לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁבִמְקוֹם
שֶׁקְרִיאַתוֹ אֵינוֹ בְּכֻלָּל מִקְרָא - הוֹתֵר לְשִׁנוֹת מִיַּחִיד לְרַבִּים, וְכַגּוֹן כְּשִׁקְרָא
דְּרַךְ בְּקֶשָׁה וְתַפִּילָה, אוֹ כְּשִׁקְרָא רַק פְּסוּקֵי א'.

וְעִי שִׁיטַת רִיב"ב (סוֹף מִגִּילָה), שֶׁכְּתַב שֶׁהַחִידוּשׁ שֶׁל הַתּוֹסֵפֶת הוּא,
שֶׁהַכְּתוּב שֶׁל יַחִיד אֵין מְכַנֵּן אוֹתוֹ לְרַבִּים וְכוּ, הֵינּוּ שְׁבִמְקוֹם שְׁהוֹתֵר
לְקִרְוֹת הַקְּלָלוֹת בְּכִינּוּי, יִזְהַר שְׁלֵא לְשִׁנוֹת קִלְלָה שֶׁנִּכְתְּבָה בְּלְשׁוֹן רַבִּים
לְכִינּוּי בְּלְשׁוֹן יַחִיד, וְקִלְלָה שֶׁל בְּלְשׁוֹן יַחִיד יִזְהַר שְׁלֵא לְשִׁנוֹת לְשׁוֹן רַבִּים.

לְשִׁנוֹת לְשׁוֹן הַפְּסוּק כְּשֶׁמְבַרֵךְ אֶת חֲבִירוֹ

אֵיתָא בְּבִרְכוֹת (יז), כִּי הוּוּ מִפְּטוּרֵי רַבְנֵי מְבִי ר' אֲמִי וְאֲמִי לֵה מְבִי ר' חֲנִינָא,
אֲמִרִי לִיה הִכִּי - עוֹלַמְךָ תִּרְאָה בְּחִיךְ, וְאַחֲרִיתְךָ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא,
וְתִקְוֹתְךָ לְדוֹר דוֹרִים, לְבֶךְ יִהְיֶה תְּבוּנָה, פִּיךָ יִדְבֵר חֲכָמוֹת וְלִשׁוֹנְךָ יִרְחִישׁ
רִנּוֹת, וְכוּ'. וְפִי רִשְׁיִי "פִּיךָ יִדְבֵר חֲכָמוֹת" בְּלְשׁוֹן בְּרַכָּה הִיוּ אוֹמְרִים.

וְהַקְּשָׁה הַצִּלְ"ח אֲמַאי הַמְּתִין רִשְׁיִי עַד בְּרַכָּה זוֹ לוֹמֵר דְּבִלְשׁוֹן בְּרַכָּה הִיוּ
אוֹמְרִים, וְלֹא פִירֵשׁ כֵּן כְּבַר בְּתַחֲלִיל הַבְּרַכָּה גְבִי "עוֹלַמְךָ תִּרְאָה בְּחִיךְ".

וְתִירֵץ כִּיּוֹן שֶׁהַאִיסוּר לְכַנּוֹת הַפְּסוּקִים אֵינוֹ דוֹקָא מִיַּחִיד לְרַבִּים וּמְרַבִּים
לְיַחִיד, אֲלֵא הִ"ה כֻּלָּ שְׁאֵר שׁוּם שִׁינוֹ אֲסוּר לְשִׁנוֹת הַפְּסוּקֵי מְכַפֵּי הַנֶּכְתָּב,
וְכַתִּיב בְּתַהֲיִלִּים (מ"ט ד') "פִּי יִדְבֵר חֲכָמוֹת וְהַגּוֹת לְבִי תְּבוּנוֹת", וּבְשִׁלְמָא
מָה שֶׁאוֹמֵר "לְבֶךְ יִהְיֶה תְּבוּנוֹת" אֵינוֹ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא כֻּלָּל, אֲבָל "פִּיךָ יִדְבֵר
חֲכָמוֹת" הוּא מִמֶּשׁ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, אֲלֵא שִׁינוֹ מִמְדַּבֵּר בְּעֵדוֹ לְמַדְבֵּר בְּעַד
אַחֲרִים, וְאֲסוּר לְשִׁנוֹת לְשׁוֹן הַמִּקְרָא כְּמוֹ שֶׁאֲסוּר לְכַנּוֹת מִיַּחִיד לְרַבִּים
וּמְרַבִּים לְיַחִיד, וְלִכְן פִּירֵשׁ רִשְׁיִי שֶׁבְּלְשׁוֹן בְּרַכָּה הִיוּ אוֹמְרִים וְכַדְבְּרֵי
הַרְמִי"ה, שְׁכִיּוֹן שְׁאִין כּוֹוֹנֵת בְּתוֹרַת קְרִיאַת הַמִּקְרָא אֲלֵא לְשׁוֹן תַּפִּילָה
וּבְקֶשָׁה אֵין אִיסוּר לְשִׁנוֹת. וְדַבְרֵי הַצִּלְ"ח הוֹבָאוּ בְּרַעְק"א (בְּגִלְיוֹן הַשְּׁוִיעִי ס"י
קט"ו), וְהַעֲתִיקֵם הַמְּשֵׁנָה בְּרוּרָה (ס"ב ב').⁷

וְהֵינּוּ שֶׁרִשְׁיִי סוֹבֵר כְּהַרְמִי"ה, שְׁכִיּוֹן שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּפִּילָה וְלֹא דְרַךְ קְרִיאַת
מוֹתֵר לְשִׁנוֹת, וְלֹא כְּרַבִּינוּ יוֹנָה שֶׁסוֹבֵר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מְזַמּוֹר שֶׁלֵּם.

הַקּוֹדֵשׁ עֲדִיפִי מִן הַקְּרוֹבֵץ), וְכֵן בְּסוּף הַסְּלִיחוֹת אוֹמְרִים "זָכְרֵנוּ ה' בְּרַצּוֹן עֲמֶךָ וְכוּ", וְכֵן הַפְּסוּקִים מִ"אֲמִירֵנוּ הַאֲזִינָה" וְאֵילֶךְ, וּמִשְׁנֵי מִלְּשׁוֹן
יַחִיד לְשׁוֹן רַבִּים, צ"ל שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּקֶשָׁה וְתַפִּילָה וְאֵינוֹ לְשׁוֹן קְרִיאַת,
וְכֵן אֵינוֹ מְזַמּוֹר שֶׁלֵּם אֲלֵא לִיקוּט שֶׁל פְּסוּקִים מְכַמָּה מְקוּמוֹת, וְעַל כֵּן
לְכוּ"ע שְׂרִי.

הַלְּכָה לְמַעֲשָׂה

כְּתַב הַשְּׁוִיעִי (וְאוּ"ח ס"י קט"ו) "רַפְּאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא" - אֶף עַל גַּב דְּהַכְּתוּב לְיַחִיד
אֵין מְכַנֵּן אוֹתוֹ לְרַבִּים, הֵנִי מִיַּלִּי בְּזִמְנֵי שֶׁמִּתְכוּיִן לְקְרֹת, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמֵר
אוֹתוֹ דְּרַךְ תַּפִּילָה וּבְקֶשָׁה מוֹתֵר. וְכַתַּב הַרְמִי"א וּמְכַל מְקוּם אִם אוֹמֵר
מְזַמּוֹר שֶׁלֵּם אֲסוּר לְשִׁנוֹת מִלְּשׁוֹן יַחִיד לְרַבִּים אוֹ לְהִיפֵךְ.

וּבְפְּשׁוּטוֹת הַמַּחְבֵּר נִקְט כְּהַרְמִ"ה - שְׁדִרְךָ בְּקֶשָׁה יְכוּל לְשִׁנוֹת אֲפִילוֹ מְזַמּוֹר
שֶׁלֵּם, וְדִרְךָ קְרִיאַת אֲסוּר אֲפִילוֹ פְּסוּקֵי א', וְהַרְמִי"א נִקְט כְּרַבִּינוּ יוֹנָה -
שְׁמוֹת שֶׁלֵּם אֲסוּר לְשִׁנוֹת אֲפִילוֹ בְּדִרְךָ בְּקֶשָׁה, וּפְסוּקֵי א' יְכוּל לְשִׁנוֹת
אֲפִילוֹ דְרַךְ קְרִיאַת. וְכֵן מִשְׁמַע בְּט"ז (ש) שֶׁנִּקְט שֶׁהַמַּחְבֵּר וְהַרְמִי"א נְחַלְקוּ
אִיזָה תִירוּץ נִקְטִינָן לְדִינָא, אוֹלָם בְּסוּף דְּבִרְיוֹ כְּתַב דְּמַדְבְּרֵי הַרְמִי"א
מִשְׁמַע דְּאֵינוֹ חוֹלֵק עַל הַמַּחְבֵּר, אֲלֵא סוֹבֵר לְהַחְמִיר כְּבִי הַתִּירוּצִים, שְׁדִרְךָ
קְרִיאַת אֲסוּר לְשִׁנוֹת אֲפִילוֹ פְּסוּקֵי א', וּמְזַמּוֹר שֶׁלֵּם אֲסוּר אֲפִילוֹ דְרַךְ
בְּקֶשָׁה. וּבְפִרְמִ"ג (מ"י סק"א) כְּתַב שֶׁהוֹכִיחַ כֵּן מִמָּה שֶׁהַרְמִי"א לֹא כְּתַב "וְיִשׁ
אוֹמְרִים" מִשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק עַל הַמַּחְבֵּר אֲלֵא מוֹסִיף חוֹמְרָא עַל דְּבִרְיוֹ.
וְכֵן נִקְטוּ הָעוֹלֹת תְּמִיד (ס"ב ב') וְהַאֲלִיחוּ רַבָּא (ס"ג ג'), וְהוֹבָאוּ בְּמִשְׁנַה בְּרוּרָה
(ס"ד ד'). וְכ"כ הַמּוֹר וְקִצְיָעָה (וְהַיְעִיבִין - ס"י קט"ו), אוֹלָם בְּמַחְבֵּר מִשְׁמַע שֶׁסוֹבֵר
רַק כְּהַרְמִי"ה וְלֹא כְּרַבִּינוּ יוֹנָה שְׁדִרְךָ בְּקֶשָׁה יְכוּל לְשִׁנוֹת אֲפִילוֹ מְזַמּוֹר
שֶׁלֵּם, וְעִי בְּמַאֲמֵר מְדַרְכֵי (ס"ב ב') שֶׁהַקְּשָׁה אֲמַאי לֹא פְּסַק הַמַּחְבֵּר כְּרַבִּינוּ
יוֹנָה שֶׁהַרְמִי"ש נִקְט כּוֹוֹתֶיהָ.

מָה שֶׁמְשַׁנֵּן מְזַמּוֹר בְּתַפִּילָה לְיוֹלֶדֶת

וְכַתַּב הַמּוֹר וְקִצְיָעָה (ש) שְׁבִמְזַמּוֹר שֶׁלֵּם אֲסוּר לְשִׁנוֹת בּוֹ מֵאוֹמָה מִמָּה
שֶׁהוּא כְּתוּב וְאֲפִילוֹ לְצוּרְךָ בְּקֶשָׁה, וּמִכַּאֵן תִּימָה גְדוֹלָה עַל מָה שֶׁנֶּהְיָה
עַכְשָׁיו חֲדָשִׁים מְקוֹרֵב לְקְרֹת לְיוֹלֶדֶת בְּצַעַר, מְזַמּוֹר "לְמַנְצַח יְעִנְךָ"
בְּצִירִי, וְכֵן כֻּלָּ הַמְּזַמּוֹר מֵהַפְּכִיךְ אוֹתוֹ אֵל לְשׁוֹן נְקִיבָה, וְאֵין מוּחָה בִּידֵם,
(וּבִכְף הַחַיִּים (ס"ד ב') הוֹבָא, שְׁכֵן הַדְּפִיסוֹ בְּסוּף תַּהֲיִלִּים דְּפוֹס אֲמַשְׁטַרְדֵם).
וְשִׁמָּא יֵשׁ לִישֵׁב שֶׁנֶּהְיָה כֵּן עִ"פ הַשְּׁוִיעִי שֶׁסוֹבֵר רַק כְּהַרְמִי"ה וְלֹא כְּרַבִּינוּ
יוֹנָה, שְׁדִרְךָ בְּקֶשָׁה יְכוּל לְשִׁנוֹת אֲפִילוֹ מְזַמּוֹר שֶׁלֵּם, וְמָה שֶׁנֶּהְיָה לוֹמֵר
"לְמַנְצַח יְעִנְךָ" הוּא עִ"פ הַשְּׁוִיעִי וְדִלָּא כְּהַרְמִי"א.

לְשִׁנוֹת לְשׁוֹן הַקְּלָלוֹת

אֵיתָא בְּשִׁבְעוֹת (יז). "יִכְךָ ה'" וְכֵן "יִכְכָּה אֲלוֹקִים" זוֹ הֵיא אֵלָה הַכְּתוּבָה
בְּתוֹרָה, יִתִּיב רַב כְּהֵנָּא קְמִיָּה דְרַב יְהוּדָה וְיִתִּיב וְקֵאֲמַר הָא מִתְּנִיתִין
כְּדַתְנָן, אִ"ל כְּנָה, יִתִּיב הָהוּא מְרַבְנָן קְמִיָּה דְרַב כְּהֵנָּא וְיִתִּיב וְקֵאֲמַר "גַּם
אֵל יִתְצַד לְנֶצַח יִתְחַד וְיִסְחַד מֵאַהֵל וְשִׁרְשַׁד מֵאַרְץ חַיִּים סֵלְהָ", אִ"ל כְּנָה,
תִּרְתִּי לְמָה לִי, מָהוּ דְתִימָא ה"מ מִתְּנִיתִין אֲבָל בְּקִרְאֵי אִימָא לֹא מְכַנֵּן,
קְמ"ל.

וְפִי רִשְׁיִי "וְיִתִּיב וְקֵאֲמַר מִתְּנִיתִין כְּדַתְנָן" רַב כְּהֵנָּא הִיָּה שׁוֹנָה מִשְׁנַתְנָנוּ
כְּמוֹת שֶׁהִיא שְׁנוּיָה יִכְכָּה וְכֵן יִכְכֵם, "אֲמַר לִיָּה" רַב יְהוּדָה כְּנָה, הַפּוֹךְ
דְּבִרְךָ כְּגַד אַחֲרִים אֲמוֹר יִכְחוּ וְכֵן יִכְהוּ - שְׁלֵא תִקְלָלְנִי.

וְהֵינּוּ שֶׁהַלּוּמֵד בְּפִנֵי אַחֲרִים וּבְאֲמַצְע לִימוּדוֹ קוֹרָא פְּסוּקִים אוֹ מִשְׁנׁוֹת
שֶׁהוֹזְכְּרוּ בָהֶם קִלְלָה, לֹא יֵאֲמֵרֵם בְּלְשׁוֹן שֶׁהִיא שְׁנוּיָה, דְּמִשְׁמַע שֶׁמְקַלְל
אֶת הָעוֹמְדִים אֲצִלּוֹ, אֲלֵא יִכְנֶה הַלְּשׁוֹן שֶׁהִיא מִשְׁמַע שֶׁמְקַלְל אַחֲרִים.⁵

וּמ"מ כְּתַבו הָרַאשׁוֹנִים שֶׁזֶה דוֹקָא כְּשֶׁמְזַכֵּיר פְּסוּקִים לְדוֹרְשָׁם, אֲבָל
כְּשִׁקְרָא לְשֵׁם קְרִיאַת אֵין לְשִׁנוֹת מְכַפֵּי שֶׁנִּכְתְּבָה, וְהוֹכִיחַ כֵּן הַמַּהֲרֵשִׁ"א
מָהָא דְּמְבוֹאֵר (מִגִּילָה ל"א). דְּהַקְּרָא בְּתוֹכְחוֹת אֵין מִפְּסִיקֵין בָּהֶם, אֲבָל
לְשִׁנוֹת הַמִּקְרָא וְדֵאֵי לֹא הוֹתֵר לְכַנּוֹת.

וְכַתַּבו הָרַי"א (הוֹבָא בְּשִׁלְטֵי גִיבּוּרִים שְׁבִעוֹת יז). וְהַרְיֵט"ב"א, שֶׁרַק כְּשִׁלּוּמֵד
הַמְּשִׁנּוֹת מֵעֵנֵי הַקְּלָלוֹת אוֹ כְּשִׁקְרָא פְּסוּקֵי לְדַרְשָׁה - רַאוּי לְכַנּוֹת, שְׁלֵא
יִרְאֶה כְּמִקְלָל חֲבִירוֹ, אֲבָל כְּשִׁקְרָא בְּתוֹרָה לְחוֹבֵת צִיבּוֹר אוֹ הַקְּרָא
בְּמִקְרָא כְּדַרְכוֹ וְאֲפִילוֹ לְלַמֵּד לְתִינוּקוֹת אֵינוֹ רַאוּי לְכַנּוֹת, וְכ"כ
וְעַרְי הַרְמִים נִפְתָּחִים, וְהוֹנָסַח שְׁאֵנוּ מְבַרְכִים "יִשְׁמַעְכּוּ" וְיִהְיִי מְלַפֵּן אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים וְכוּ' עֵינֵךְ
לְנוֹכַח יִבְטוּ פִּיךָ יִדְבֵר חֲכָמוֹת וְלִבְךָ יִהְיֶה אִימוֹת וְכוּ'.

⁵ וְכַתַּב הַמּוֹר וְקִצְיָעָה (ש), דְּדוֹקָא בְּתַלְמִיד הַיוֹשֵׁב לְפִי רַבּוֹ וְעוֹסֵק בְּלְשׁוֹן קִלְלָה לְנוֹכַח - בּוֹזָה בְּלַבֵּד
הוֹתֵר, שְׁלֵא יִהָא כְּמִקְלָל אֶת רַבּוֹ וּמִשּׁוּם כְּבוֹד רַבּוֹ דְּחַמִּיר. וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי שְׁנֵם כְּשֶׁאֵינוֹ בְּכֻלָּל מִקְרָא
לֹא הוֹתֵר רַק מִחֲמַת כְּבוֹד רַבּוֹ, אֲבָל כְּשִׁקְרָא עִם חֲבִירוֹ אֲסוּר לְכַנּוֹת. וּבְרַי"א (הוֹבָא בְּשִׁלְטֵי גִיבּוּרִים
שְׁבִעוֹת יז). מִשְׁמַע שֶׁלְתַלְמִידוֹ אֵינוֹ מְכַנֵּה וְלַחְבִּירוֹ מְכַנֵּה עִ"ש. וְשִׁמָּא גַם כְּשֶׁאֵינוֹ בְּכֻלָּל מִקְרָא לֹא
הִתִירוֹ לְכַנּוֹת כִּיּוֹן שֶׁקֶשָׁה לוֹמֵר לְשִׁנוֹת הַפְּסוּקִים, וְרַק הִתִירוֹ בְּצִירוֹן כְּבוֹד רַבּוֹ אוֹ כְּבוֹד חֲבִירוֹ שֶׁהוּא
כְּמוֹרָא רַבּוֹ.

⁶ וְכַדְבְּרֵי הַמַּאֲרִי שֶׁרַק בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה אֵין מִשְׁנֵי מִלְּשׁוֹן הַכְּתוּב, מְצִינּוּ שֶׁכְּתַב הַר"ן לְגַבֵּי לְכַנּוֹת
מְרַבִּים לְיַחִיד (מִגִּילָה יז). "הַכְּתוּב לְרַבִּים אֵין מְכַנֵּן או